

DAVID LYNCH DE *THRILL* VAN HET SCHILDEREN ALS EEN KRITISCHE LICHAAMSEVENEMENT

Lieven Jonckheere

PPaK
19 oktober 2019

In zijn bijdrage tot Knelpunten, in het kader van het Programma Psychoanalytische Kliniek Gent, isoleert Joost Demuynck met het woord *thrill* een echte betekenaar in het discours van David Lynch

Betekenaar

- woord waarvan we onmogelijk kunnen te weten komen wat het exact betekent
 - omdat het subject zelf niet weet wat het betekent
 - en vaak ook het woord gebruikt zonder te weten dat hij het gebruikt
- maar wel een woord dat iets benoemt van het lichaam, het genot van het lichaam
een woord dat verwijst naar een *événement du corps*, een lichaamsevenement – met een term die Jacques-Alain Miller vanuit Lacan lanceerde

POGING OM THRILL ALS LICHAAMSEVENEMENT TE SITUEREN

Ik zou nu even willen proberen om die *thrill* als lichaamsevenement bij de schilder David Lynch te benaderen via het *Schaudern* als lichaamsevenement bij de Franse schrijver André Gide. In zijn analyse van de Franse schrijver André Gide, van de jeugd van André Gide, vermeldt Lacan op een bepaald moment een vorm van angst bij Gide, die deze laatste zelf als zo raar ervaart dat hij de behoefte heeft om die te benoemen met een Duits woord – een Duits woord dat synoniem is voor *thrill* – en dat is *Schaudern* (1958, Ecrits 751)

in elk geval: in het Nederlands *Schaudern* = *thrill* zelfde vertaling:

- beving, golf – meer positief bv *thrill of joy*
- huivering, siddering – meer negatief bv *thrill of horror*
- soort koortsachtige rilling van opwindning én van angst – mengeling van genot en angst

Wat het *Schaudern* voor Gide is, dat is de *thrill* voor Lynch

het *Schaudern* is het lichaamsevenement dat Gide doet schrijven

Kunnen we de *thrill* beschouwen als het lichaamsevenement dat Lynch doet schilderen?

Schaudern in Lacans analyse van Gide

“Jeunesse de Gide ou la lettre et le désir” (1958), *Ecrits* p. 751

- spanning tussen *erotisme masturbatoire* en *mort* bij Gide als kind
 - vanuit de verhouding tot zijn moeder
 - 9j betraapt op masturbatie
stopt daarmee, vanuit castratieangst
 - 10j: komt spontaan klaar vanuit allerlei bizarre fantasieën en voorstellingen
abîme dans sa jouissance = jouissance op niets gebaseerd (geen fantasma)
soort ontregeling van Gide's seksueel genot
welke fantasieën?
 - dwanggedachte die Gide als kind zelf ontwikkelde:
ik moet iets doen van Ander, ik weiger – maar uiteindelijk doe ik dat wel in fantasie
bv eigen favoriete speelgoed moeten kapot maken
 - beelden die kleine Gide in literatuur vindt
 - mannelijk personage verandert in boomstronk die rivier afdrijft en blaadjes krijgt
(als evenzoveel wilde erectietjes)
 - vrouwelijk personage wordt gekieteld en laat met groot lawijt een stapel borden vallen
 - 11j: die onstopbare masturbatiefantasieën doen de kleine Gide doodsangsten uitstaan
voix pure de la mort
 - nachtmerries (ivm moeder)
vrouw die sluier laat vallen en slechts gat heeft op plaats van gelaat
vrouw die van zand wordt als hij haar wil omhelzen
 - paniekaanvallen (in aanwezigheid van moeder)
barst in tranen en roept voortdurend in paniek “Je ne suis pas pareil aux autres”
overstroomd door “onbekende interne zee”
- Lacan volgt lotgevallen van die dialectiek tussen Gide's afgrondelijk genot en zijn doodsangst in diens adolescentie – met de rol die zijn ontlukend schrijverschap daarin speelt
 - oa constructie van literaire dubbels = *persona*
 - maar ons interesseert hier vooral hoe Gide als schrijver die doodsangsten ahw recupereerde
Gide schreef in een opgewonden, koortsachtige, haast dronken toestand = mengeling van afgrondelijk genot (*abîme de jouissance*) en doodsangst (*voix pure de la mort*)
dat noemt Gide zelf zijn *état lyrique* = de toestand die hem doet schrijven
 - die toestand is voor hem een net nog draagbaar afgeleide van zijn kinderlijke doodsangst
 - die toestand komt hem zo vreemd over dat hij die met het Duits woord *Schaudern* benoemt
 - Engels: *Schaudern* = *thrill*
 - Nederlands: *Schaudern* = huivering, rilling, eerbiedige schroom
koortsachtige rilling van opwindning én angst – mengeling van genot en angst
 - dat *Schaudern* is inderdaad een lichamelijke sensatie
– een *événement de corps* of lichaamsevenement (Jacques-Alain Miller)
 - Lacan over *Schaudern*:
die mengeling van angst en genot die Gide doet schrijven is nog altijd getekend door het kinderlijke *sentiment d'être exclu de la relation au semblable* = gevoel imaginaire uitsluiting door het reële van het genot, zoals dat schrijnend tot uiting kwam in Gide's panische schreeuw, tov moeder “Je ne suis pas pareil aux autres”
geldt dit nu ook voor Lynch?

Lynch avec Gide

in 3 tijden

- kinderangsten
 - ik ben 6 j oud gebleven
 - vanaf 6 j = angst
darkness has crept in since then – angst = *a Ball of Sludge* (modder, bezinksel riool)
 - angsten vooral in verband met de dubbelheid/spanning tussen realiteit en reële
 - dubbelheid
 - strakke oppervlak = realiteit
 - waaronder het blijkt te gonzen en te krioelen = reële
 - paradigma is dubbelheid idyllische Amerikaanse voorstad
 - oppervlak = huisje tuintje boompje
 - met daaronder of daarin ...
 - als je op idyllisch tuintje inzoomt
 - mieren en rottende appels in die tuin
 - maar vooral het object van de stem in die tuin
 - afgehakte oren in die tuin
oor = ingang tot reële: tinnitus-achtig geluid zuigt toeschouwer dat oor in
 - burens in de tuin waar hij niets tegen kon zeggen, toen ze verhuisden
cf. stokken stem als hij over vroegere buur spreekt
 - stom ineenzakkende sneeuwmannen in de tuin
 - razende honden in de tuin (*the angriest dog in the world* = altijd identiek, met blafstemballon – hoort dingen uit het huis)
 - als je 's nachts in dat huisje binnen loert of binnendringt
 - huis van ander
 - rare interieurs
 - maar vooral mishandelde vrouwen
 - eigen huis
someone is in my house (and it is not me!) **extimiteit**
 - in volwassenheid nog altijd grote angsten tov die spanning realiteit/reële
 - cf. studeert in vreemde stad – komt niet meer buiten nadat vader hem had afgezet
 - cf. woont met zwangere vriendin in feaubourgs vol agressie – “hevige angst in de lucht”
 - *anxiety/depression/anger* = *Suffocating Rubber Clown Suit of Negativity*

- thrill als schilder
Schaudern als mengeling van doodsangst en genot doet Gide schrijven!
thrill ook een mengeling van doodsangst en genot die Lynch doet schilderen?
 - al zeer vroeg “ik ben een schilder” = “schilder in zijn gedachten”, in zijn geest
 - adagium: *you drink coffee, you smoke cigarettes and you paint*
 een aseksuele schilder: *maybe girls come in a little bit, but basically it is the incredible happiness of coffee, cigarettes and painting*
 - door dubbele ontmoeting
 - ontmoet vader van vriend, nl kunstschilder Bushnell Keeler
 – die *The Art Life* belichaamt
 - krijgt van die ‘vader’ het boek “The Art Spirit” van Robert Henri
 – alles in dienst van het schilderen
 - echter pas echt schilder geworden op 21j = “schilder in zijn lichaam”, vanuit de buik
 door evenement = soort epifanie
 - *anxiety/depression/anger* = *Suffocating Rubber Clown Suit of Negativity*
 - verhuisd
 - vriendin onverwacht zwanger
 - schildert
 - grote donkere doeken nl groene tuin bij nacht
lot of black, with green plants emerging out of the darkness
 - cf. *darkness of ball of sludge* uit zijn kindertijd
 - cf. mijn stelling: groen is eerste kleur om uit zwart te geraken
 - met daarin figuurtje = zichzelf of ongeboren kind?? zichzelf als ongeboren kind??
 - tov dat schilderij plots een epifanie (“het licht zien”):
 tuin op het schilderij komt tot leven
 - “ik hoor een lichte wind (stem van God = stem als object) ...
 - ... en zie een kleine beweging”
 - dat geeft Lynch zijn eerste *thrill*
 dat is de eerste keer dat een eigen schilderij hem in zijn lichaam raakt, doordat het die
 mengeling van doodsangst en genot oproept – die Joost Demuynck als een
 lichaamsevenement heeft geïdentificeerd – en die ikzelf vergelijk met het *Schaudern* dat
 Gide in zijn momenten van geïnspireerd schrijven overviel
 nog eens op een rijtje, wat die *thrill* als lichaamsevenement voor Lynch is
 - begint bij een duister zwart-groen schilderij
 infantiele *Ball of Sludge* / volwassen *Suffocating Rubber Clown Suit of Negativity*
 - “hoe meer zwart in een kleur hoe meer dat kleur doet dromen”
 - dat betekent dat er een wind kan opstijgen uit dat schilderij, uit dat zwart, uit die
 infantiele *Ball of Sludge*, dat volwassen *Suffocating Rubber Clown Suit of Negativity*
 - wind waarin ik Lacans object van de stem herken
 - het gaat om het horen van de wind, van een haast onhoorbare zucht
 - cf. Bijbel: stem van God is te horen in het gefluister van een zachte bries
 - die wind, dat object van die stem zorgt voor beweging in het schilderij
 - die beweging in het schilderij slaat over op het lichaam van Lynch, zorgt voor een soort
 onwillekeurige beweging in zijn eigen lichaam

die epifanie, die *thrill* probeert Lynch telkens weer terug te vinden via zijn schilderijen
 het lichaamsevenement van die *thrill* is wat Lynch doet schilderen
 cf. *All my paintings are organic, violent* (‘hevig’ = beweging!) *comedies*

- 2 vormen van defensie tegen die *thrill* of een *savoir y faire* met de *thrill*
 die *thrill* – waarmee hij “schilder in zijn lichaam” wordt – is meteen ook wat Lynch altijd opnieuw van de schilderkunst doet kantelen naar de film ... en naar Transcendentale Meditatie
 film en TM vormen een defensie tegen het lichaamsevenement van de *thrill*,
 film en TM zijn een vorm van *savoir y faire* met die *thrill*
 - film
 - onmiddellijk na dat bewegend of bewogen schilderij maakt Lynch zij eerste ‘film’ gebaseerd op het paradigma van de epifanie zoals hij dat bij het schilderen ontdekte nl “Six men getting sick”
 - doek met 3 gesculpteerde hoofden op
 - vreselijk geluid (industrial noise)
 - projecteert daarop film van 60 seconden (*57 sec of growth&fire* + *3 sec of vomit*) vloeistof stijgt in de lichamen op en komt uiteindelijk al kotsend uit de gezichten
 - sedertdien film – volgens dat paradigma
 - beeld = duister ‘schilderij’
infantiele Ball of Sludge / volwassen Suffocating Rubber Clown Suit of Negativity
 - vreemd geluid = stem
 - beweging in dat bevroren beeld
 - langzame beweging met stijgend geluid
 - eindigt in een plotse verandering van scene
 - maar die beweging slaat niet meer over op lichaam van Lynch
 krijgt daar geen *thrill* meer van
 - cf. instructie acteurs: stem → beweging
 - impasse scene
 - stem: “*more wind please!*” – *this means “more mystery”*
 - beweging: acteurs verstaan dat meteen
 - beweging slaat niet meer over op Lynch – krijgt daar geen *thrill* meer van
 - *film is dead*
 - experimenteerde meteen met digitale video + internet
 - nu zelfs geen filmprojecten meer
 - Transcendentale Meditatie

- Transcendentale Meditatie
 - hoe komt Lynch tot TM
 - soort her-arrangement van de sequens bij het schilderen
 - donkerte: *anxiety/depression/anger* = *Suffocating Rubber Clown Suit of Negativity*
 - stem:
 - zus belt om te zeggen dat ze TM doet → getroffen door *something in her voice*
 - stem komt dus niet op uit *Suffocating Rubber Clown Suit of Negativity*
 - beweging meteen in Lynch zelf: "That's what I want" = meteen ook TM maar zonder *thrill*
 - hoe werkt TM voor Lynch
 - TM als proces
 - donkerte: *anxiety/depression/anger* = *Suffocating Rubber Clown Suit of Negativity*
 - stem:
 - stem komt niet uit *Suffocating Rubber Clown Suit of Negativity*
 - stem komt van Ander: krijgt mantra
 - *sound-vibration-thought* van Ander
 - die het subject geheim moet houden (die enkel die Ander kent)
 - cf. zichzelf hypnotiseren met een brok *lalangue*
 - beweging: bij innerlijk uitspreken geheime mantra valt hij helemaal uit zichzelf
 - "als een lift waarvan kabel is doorgesneden"
 - "als een *dive*=duik in een oceaan"
 - zonder thrill = mengeling van doodsangst en genot
 - bereikt zo *state of bliss* = *unified field* = *ocean of pure consciousness* = *Self*
 - concreet: soort dagdromen – in zelfhypnose – soort dissociatie?
 - zeer inspirerend – ideeën komen *like a string of pearls* (parelvisser)
 - in principe nooit inspiratie uit echte droom
 - cf. fantasmatische impasse Eraserhead ook al via soort mantra doorbroken
 - 5j gewroet, duistere impasse bv personage staat voor deur, pas 1 ½ j later filmt hij scène van door deur komen cf. *taversée* fantasma)
 - mantra nl innerlijk uitspreken zin uit Bijbel (die hij niet wil prijsgeven)
 - plots in beweging
 - TM als ritueel
 - ledere dag 2x 20 minuten – in 'kamer' (huis)
 - TM als garantie
 - TM geeft garantie dat creativiteit niet aangetast zal worden:
 - you will not lose your edge, you will not lose your creativity
 - Psychoanalyse geeft geen garantie dat creativiteit niet zal aangetast worden:
 - Lynch eenmalig bij 'psychiater' die niet kon garanderen dat zijn creativiteit niet zou aangetast worden → stopt meteen
 - TM als overdracht op Maharishi Mahesh Yogi
 - Gezicht zonder vrees
 - The Giggling Guru
 - totaal geen Sex Guru (wel bij Baghwan)
 - 1 maand millionaire's Enlightenment Course 2003 bij Maharishi
 - Op staatsbegrafenis in India

- TM als sociale band (randje delirant)
toch wel delirant project : TM in opvoeding en scholen → wereldvrede voorbereiden
 - fundraising 2003 1 billion dollar om centrum te bouwen (7 blokken) met 8000 skilled practitioners die TM onderzoeken en promoten – 1% wereldbevolking die kern van wereldverandering moet uitmaken (volgens soort wiskundige reeks van invloed verspreiding)
 - toert zelf uitgebreid met lezingen
daardoor geen films meer makend – maar wel nog schilderend

'HUIS' ALS KADER BINNEN HET KADER

'HUIS' ALS 'ARMATUUR'

thrill = doorbreken van dat kader

soort traversée fantasma = lichaamsevenement

Bacon

Bacon = grootste inspiratie

op 2 punten

- flesh
uiteengeveegde lichamen
- kader in het kader
cf. schreeuwende kardinaals
 - in een soort glazen kooi
armature volgens Bacon
 - cf. *armature* / *figure* / *contour* in Deleuze "Logique de la sensation"
 - kader = fantasma?
 - fantasmatisch kader ahw van binnenuit onder druk gezet
 - door schreeuw=gat=vlek
 - object a – hier het orale!!
cf. moeder kind van borst gerukt – op mond van vaderlijke kardinaal geplakt

Lynch

- ook een soort kader/armatuur
 - in vroegste schilderijen
 - nemen vaak de vorm aan van een 'huis'/ kooi
cf. 2de serie "Twin Peaks" met glazen kooi à la Bacon
 - latere schilderijen = bak met hoge randen kader + glas
- Wat doorbreekt dat kader
 - geen gat=schreeuw
 - maar lange lijnen of langlijnige figuren (*traits unaires*)
 - eerste versie
cf. kotsen = draden!!
 - tweede versie
 - echte lijnfiguren
extimiteit: Someone (lijnfiguur) is in my house (kader/armatuur) – and it is not me
 - cf. hand met revolver en benen tot in ander kader / kaderdoorbrekend